

AYOLLARNING IJTIMOYIY-SIYOSIY HAYOTDAGI ROLI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7852649>

Xaydarova Anora

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti
2-bosqich magistranti*

Annotatsiya : Mazkur maqolada xotin-qizlarning jamiyatdagi o'rni, tadbirkor ayollar imkoniyatlarini kengaytirish, ayollar va erkaklar teng huquqliligini ta'minlash, xotin-qizlarga zarur shart-sharoit va imkoniyatlarni yaratish, buni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan amaldagi qonunlar va davlatimizning boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlari tahlili umumlashtiriladi. nashr.

Kalit so'zlar: ayollar salomatligi, jamiyat kuchi, gender tengligi, ayollar tadbirkorligi, ayollarning ijtimoiy va siyosiy hayotdagi o'rni.

Ayollar sog'lom, farzandlari barkamol bo'lgan yurtning kelajagi porloq bo'ladi. Bu borada o'zbek ayollariga, aziz va muhtaram onalarimiz, opa-singillarimizga havas qilsa arziydi. Bugun yurtimizda o'z o'rnini topayotgan ayollar safi kengayib bormoqda. Ayolning haqiqatda jamiyatda o'z o'rnini topishi uning hayotdan ma'no va quvonch topib yashayotganidan dalolatdir. Mamlakatimizda xotin-qizlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, salomatligini mustahkamlash, ularga munosib shart-sharoit yaratish borasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli ishlar samaralarini bugun har tomonlama sog'lom va yetuk farzandlarimiz qiyofasida hayotning o'zi ko'rsatmoqda. Zero, ayollar salomatligi – oila salomatligi, jamiyat mustahkamligi, yurt barqarorligidir.

Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 2015-yil sentabr oyida bo'lib o'tgan Barqaror rivojlanish sammitida qabul qilingan 70-sonli rezolyutsiyasiga muvofiq, shuningdek, BMT global kun tartibidagi Barqaror rivojlanish maqsadlarini izchil amalga oshirish bo'yicha tizimli ishlarni tashkil etish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "2030 yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori qabul qilindi. Shu bilan birga, O'zbekiston beshinchi Barqaror rivojlanish maqsadini amalga oshirish doirasida "gender tengligini ta'minlash va barcha ayollar huquqlarini kengaytirish" bilan bog'liq qator vazifalarni ishlab chiqdi. Beshinchi maqsad (gender tengligi) maqsadlariga muvofiq 2030 yilgacha barcha ayollarga nisbatan kamsitishning har qanday shakliga chek qo'yish, ayollarning siyosiy qarorlar qabul qilishning barcha darajalarida to'liq va samarali ishtirokini ta'minlash zarur. , iqtisodiy va ijtimoiy hayot va etakchilik uchun teng imkoniyatlar. Bundan tashqari, ushbu maqsad davlat boshqaruvining turli darajalarida davlat dasturlarini qabul qilish jarayoniga gender tengligi tamoyillarini joriy etishni nazarda tutadi.

Keyingi yillarda gender tengligini ta'minlash, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy hayotdagi rolini oshirish bo'yicha ishlar bir necha yo'nalishlarda amalga oshirilmoqda :

- * ayollar huquqlariga oid qonunchilikni takomillashtirish;
- * Ayollarni himoya qilish bo'yicha institutsional bazani takomillashtirish ;
- * Aholining gender tengligi va ayollar huquqlari haqida xabardorligini oshirish ;
- * huquqni qo'llash amaliyotida ularga rioya etilishini ta'minlash uchun mas'ul

O'zbekistonda bir qator qonun hujjatlari, jumladan, Prezidentning xotin-qizlar huquqlarini ta'minlash, xususan, gender tengligi va ayollarni zo'ravonlik va zulmdan himoya qilish, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish maqomini kuchaytirish to'g'risidagi farmon va qarorlari qabul qilingan.

Gender tengligini joriy qilish nuqtayi nazaridan ta'limdagi ijobiy siljishlarni alohida ta'kidlash kerak. Ya'ni, 2017-yildan boshlab aksariyat oliy o'quv yurtlarida turli mutaxassisliklar bo'yicha sirtqi bo'limlar faoliyati tiklandi. Ta'limning ushbu shakli yosh ayollarga bolalarni parvarish qilish va boshqa oilaviy majburiyatlarni bajarishga xalal qilmasdan oliy ma'lumot olish imkoniyatini beradi.

Fursatdan foydalanib, Prezident Shavkat Mirziyoyevning 2019-yil iyun oyida Oliy Majlis Senatidagi nutqidan iqtibos keltirishni o'rinli deb bilaman:

“Meni kishilarimizning ongida paydo bo'lgan stereotip ko'p o'ylantiradi. Odatda biz ayolni avvalambor ona, oila qo'rg'onining qo'riqchisi sifatida hurmat qilamiz. Bu, shubhasiz, to'g'ri. Ammo bugun har bir ayol oddiy kuzatuvchi emas, balki mamlakatda amalga oshirilayotgan demokratik o'zgarishlarning faol va tashabbuskor ishtirokchisi ham bo'lishi kerak”.⁶³

Bu boradagi qonunchilik chora-tadbirlariga kelsak, O'zbekistonda xotin-qizlar huquqlarini ta'minlash va himoya qilishning huquqiy asoslarini yanada takomillashtirish maqsadida “Ayollar va erkaklarning teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida”gi hamda “Xotin-qizlarni himoya qilish to'g'risida”gi qonunlar qabul qilindi. 2019-yil sentabr oyida qabul qilingan .⁶⁴

Gender tenglik bo'yicha institutsional choralarga kelsak, ayni paytda O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati tarkibida ayollar huquqlarini ta'minlash va kamsitishning har qanday shakliga barham berish bo'yicha milliy qonunchilikda xalqaro standartlarni uyg'unlashtirish bilan shug'ullanuvchi yangi Xotin-qizlar va gender tenglik masalalari qo'mitasi tashkil qilingan. Bundan tashqari, mehnatga oid huquqlarning kafolatlari va qo'llab-quvvatlashni yanada kuchaytirish, uydagi zo'ravonlik qurbonlariga yordam berish maqsadida Zo'rlik ishlatishdan jabr ko'rgan shaxslarni rehabilitatsiya qilish va moslashtirish hamda o'z joniga qasd qilishning oldini olish respublika markazi va Xotin-qizlar tadbirkorligi markazi, Hukumat huzuridagi “Oila” ilmiy-amaliy tadqiqot markazi kabi yangi tuzilmalar tashkil topdi.

⁶³ <https://strategy.uz/index.php?news=745&lang=uz>

⁶⁴ 1.O'RQ-562-son 02.09.2019 y. “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida” .

Muhim jihati shundaki, mazkur yangi tashkil etilayotgan barcha institutsional mexanizmlar O'zbekiston Xotin-qizlar qo'mitasi bilan birgalikda BMT Konventsiyasiga muvofiq, ayollar huquqlarini himoya qilish, gender tengligi, ayollarga nisbatan kamsitishlarga barham berishning yagona yaxlit mexanizmiga aylanadi.

Jamiyatda xotin-qizlarning huquqlarini ta'minlash, o'z salohiyatini to'la ro'yobga chiqarish imkoniyatini berish nafaqat gender tengligiga erishish, balki rivojlanishning yanada keng bosqichlariga erishishda ham muhim omil bo'lmoqda. Gender tengligi, shuningdek, har bir jamiyatda erkaklar va ayollar moliyaviy mustaqillik, ta'lim va shaxsiy rivojlanish uchun teng imkoniyatlarga ega ekanligini anglatadi.

Qayd etish joizki, qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlar va amaliy chora-tadbirlar O'zbekistonning gender siyosati sohasidagi muhim qadami bo'lib, xalqaro normalar hamda qonunchilik va amaliyot standartlariga to'la mos keladi, ba'zilar esa BMTning inson huquqlari bo'yicha tavsiyalariga asoslanadi. huquq organlari.

Qonunning qabul qilinishi, ayniqsa, xotin-qizlarni ta'qib va zo'ravonlikdan himoya qilish borasida muhim ahamiyat kasb etdi. Bu qonun uzoq yillik muhokamalardan so'ng qabul qilindi. Qonun oiladagi zo'ravonlik qurbonlariga yordam ko'rsatish, ularni boshpana, ishonch telefonlari bilan ta'minlash hamda nafaqat jismoniy zo'ravonlik, balki psixologik yoki iqtisodiy jinoyatlar uchun ham majburiy javobgarlikka tortish orqali ayollarni himoya qilishning asosidir. Bunday chora-tadbirlar, xususan, uzoq vaqtdan beri BMTning inson huquqlari tashkilotlari tomonidan tavsiya etilgan. Shu bilan birga, bu yo'nalishda uzoq muddatli izchil ishlarni amalga oshirish talab etiladi. Bunda nafaqat qabul qilingan ko'rsatmalar, balki ularning xalqaro majburiyat va standartlarga muvofiqligi, joylarda o'z vaqtida va to'g'ri bajarilishi muhim ahamiyatga ega. Shu ma'noda xotin-qizlarning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy hayotdagi qarorlarni qabul qilishning barcha bosqichlarida to'liq va samarali ishtirokini ta'minlash borasidagi ishlar izchil davom ettirilmoqda. Binobarin, "Ayollar va erkaklarning teng huquq va imkoniyatlari kafolatlari to'g'risida"gi hamda "Ayollarni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish to'g'risida"gi qonunlar ijrosini ta'minlashga qaratilgan "yo'l xaritalari"ni qabul qilish ko'zda tutilgan. Shuningdek, Gender tengligi milliy strategiyasini qabul qilish rejasi ham mavjud. Birlashgan Millatlar Tashkiloti agentliklari gender tengligi va kamsitilmaslik masalalarida, jumladan, maxsus hujjatlarni rejalashtirish, ishlab chiqish va amalga oshirish, yangi kodekslarning maxsus qoidalarini - jinoyat-protsessual va ijroiya qonunlarini ishlab chiqishda yordam ko'rsatishni davom ettirishga tayyor.

Qabul qilingan u yoki bu darajadagi hujjatlar ayollar va erkaklar uchun bir xil bo'lishini ta'minlash uchun qonunchilikda majburiy gender ekspertizasini nazarda tutish ham muhimdir.⁶⁵

O'z navbatida, biznes-inkubatorlar bilan bir qatorda xotin-qizlarni ta'lim va fan sohasiga rag'batlantirish, shuningdek, STEM (fan, texnologiya, muhandislik, matematika) laboratoriyalarini tashkil etish orqali ularni tabiiy va texnika fanlari

⁶⁵ Tohir Malik. Tanlangan asarlar: to'qqizinchi jild. "Odamiylik mulki" - "Axloq kitobi". - P., "Istiqlol" - 704 p

sohasiga jalb etish choralari ko'rish zarur. Bu, o'z navbatida, xotin-qizlar bandligini oshirish, ularning zamonaviy mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda. Xususan, BMTning 2030-yilgacha bo'lgan davrga mo'ljallangan Barqaror rivojlanish maqsadlarini hayotga izchil tatbiq etish bo'yicha kun tartibida belgilangan tamoyillar, ayniqsa, "hech kimni ortda qoldirmaslik" tamoyilini inobatga olgan holda alohida e'tibor qaratildi. kamsitishning turli shakllariga duchor bo'lgan ayollarning ahvoriga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu yerda asosiy e'tibor mamlakatimizning chekka hududlaridagi qishloq ayollari, milliy ozchiliklar, 180 nafar nogironlar, OIV/OITS bilan kasallangan ayollar, mahrumlik joylaridagi ayollarga qaratilmoqda. ozodlik va ozodlikni cheklash (jumladan, qamoqxonalar, pansionatlar, qariyalar uylari va psixiatriya shifoxonalari), huquq himoyachilari, fuqaroligi bo'lmagan shaxslar va qochqinlar. Ayni paytda BMTning O'zbekistondagi agentliklari o'rtasidagi hamkorlik doirasida gender masalalari bo'yicha maxsus guruh faoliyat ko'rsatmoqda. , unda BMTning deyarli barcha agentliklari vakillari ishtirok etadi. Bundan tashqari, kun tartibidan konferensiya, videorolik, Xotin-qizlar qo'mitasi huzuridagi yuridik klinika o'rin olgan. O'zbekiston, ijtimoiy tarmoqlar va boshqa ko'plab tadbirlar ayollar muammolaridan xabardorlikni oshirishga qaratilgan turli formatlarda. Bu borada "Taraqqiyot strategiyasi" markazi va boshqa nodavlat notijorat tashkilotlari bilan faol ish olib borilmoqda .

O'z navbatida, BMTning O'zbekistondagi guruhi hozirda barcha ishtirokchilarning keng ko'lamlil maslahatlashuvlari asosida ishlab chiqilayotgan 2021-2025 yillarga mo'ljallangan barqaror rivojlanish sohasidagi hamkorlik dasturi doirasida gender tengligini ta'minlashda mamlakatga har tomonlama yordam berishda davom etadi. milliy hamkorlar va boshqa manfaatdor tomonlar.

Ayolning jamiyatda, oilada o'z o'rnini bor. Ular siyosiy jarayonlarda, xoh ta'lim, xoh tibbiyot, xoh sportda faol ishtirok etadilar. Davlatimiz tomonidan ko'rsatilayotgan e'tibor bu borada yanada faollikni taqozo etadi. Darhaqiqat, xalqimizning uzoq tarixiy yo'lida ayollarning ham o'z o'rnini bor. Dono, dono ayollar ishtirokida adolatli qarorlar qabul qilinmoqda , turli masalalar ko'pchilikni quvontiradi. Sharq ayolining qiyofasi har doim ajoyib bo'lgan. Tumaris , Bibixonimlar , Nodiraylar shu zaminda tug'ilgan. Bu zamin ayollarining iffatining tengi yo'q, balki shuning uchundir doston ularning tillarida, hatto ajdodlari tillarida ham asrlar osha. Mamlakatimizda o'zbek ayolining o'zi uchun muqaddas bilim bo'lgan oiladagi o'rnini, farzand tarbiyasiga e'tibori, jamiyat hayotidagi o'rnini hamisha muhim sanalgan .

Oila - avlodlar davomiyligini ta'minlovchi, muqaddas urf-odatlarimizni asrab-avaylash, shu bilan birga kelajak avlodlar qanday insonlar bo'lib voyaga yetishiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan tarbiya markazi ekanligini e'tirof etishimiz kerak. Voyaga etgan har bir qiz o'zining shirin orzulari daryosida oila degan kemani boshqarishni maqsad qilgani tabiiy. Asosiy savol shundaki, u bu kichik, ammo ulkan yuk kemasini boshqarishga qanchalik tayyor ekanligiga ishonchi komilmi? "Oila bo'lishga tayyor bo'lish o'ziga bo'lgan ishonchni baholashdan ko'ra qiyinroq ish emasmi?" degan

savolga ba'zi qizlarimiz: "ovqat pishirish, pechenye tayyorlash, yuvish, dazmollash, uy yig'ish, uyni yig'ishtirish, kutish" deb o'ylashsa, adashadi. mehmon va hokazo, uyda bo'lgan har bir kishining qovog'iga qarab, shuni aytishim mumkinki, bu o'zgacha narsa bo'lardi" Agar qiz ona bor oilaga ruhan tayyor bo'lsa, unga qiyin bo'lmaydi. vasiylik kabi vazifalarni muvaffaqiyatli bajarish.

Ayol! O'zbek ayoli o'z qiyinchiliklarini qanday yengishi haqida gapirishning hojati yo'q. Kumushbibi, Ra'no, Barchinoy kabi iztiroblarni boshidan kechirgan ulug' zotlarning timsoli hali ham hamma ko'z o'ngida o'z aksini yo'qotgani yo'q. ayol – sharq ayoli, olamni larzaga soladigan, qalblarni to'lqinlantiruvchi, olamni zavqlantiradigan, daryo suvlaridek muhabbat nurini taratgan o'zbek ayoli. O'zbek ayoli, o'zbek onasi, mehribon ona, sodiq rafiqasi, jamiyatni boshqaradigan, bir qo'li bilan beshik, bir qo'li bilan dunyoni tebratgan. Butun olamga saxovat, mehr-oqibat, go'zallik baxsh etuvchi, hayotimizni yoritib turuvchi muhtaram inson ham o'zbek ayolidir. Yurtimizda azaldan xotin-qizlarga hurmat bilan munosabatda bo'lgan. Mamlakatimiz mustaqilligi tufayli bu hurmat yanada oshdi. Ayollarning jamiyat hayotidagi roli kuchaytirildi.⁶⁶

Bugun jamiyatning deyarli hech bir muammosini, hatto kelajagi buyuk davlatni barpo etish vazifasini ham ayollar ishtirokisiz hal qilib bo'lmaydi. Biz kelajagi buyuk davlatni barpo etishda, birinchi navbatda, yosh avlodga tayanamiz. Bolaning ulg'ayishi oilaviy tarbiyani to'g'ri qurishdan boshlanadi. O'g'il-qizlarimizning qanday inson bo'lib voyaga yetishi ayollarimizga bog'liq.

Oilani ham, jamiyatimizni ham jipslashtirib, farovonlik olib borayotgan, xonadonimizni mehr-oqibat, mehr-oqibat, mehr-oqibat nuri bilan quvontirayotgan zotlar, aslida, olijanob onalarimiz, uka-singillarimizdir. Donishmand, go'zal ayollar o'zlarining g'amxo'rliqi, mehr-oqibati, qalb pokligi bilan oilada, undan ham ko'proq jamiyatda poklik, halollik, samimiyat va adolat muhitini ta'minlab kelmoqda. Onani e'zozlash xalqimiz, xalqimiz uchun eng oliy qadriyat darajasiga ko'tarilgan fazilatdir. Xotin-qizlarni qanchalar e'zozlasak, hayotimiz chirog'i, hayotimiz gulidek e'zozlasak, oilamizni, Vatanimizni shunchalik e'zozlasak, Darhaqiqat, davlatimiz tomonidan ayollarga katta e'tibor qaratilmoqda. Ularning jamiyatimiz hayotining turli jabhalarida faol ishtirok etishi uchun barcha sharoit yaratilmoqda.

ADABIYOTLAR:

1. <https://strategy.uz/index.php?news=745&lang=uz>
2. O'RQ-562-son 02.09.2019 y. "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida".
3. Tohir Malik. Tanlangan asarlar: to'qqizinchi jild. "Odamiylik mulki" - "Axloq kitobi". - P., "Istiqlol" -704 p
4. www.gender.stat.uz

⁶⁶ www.gender.stat.uz